

Пашков В. В.
доктор філософських наук, доцент, професор
кафедри філософії, ректор Запорізького обласного
інституту післядипломної педагогічної освіти
(Україна, Запоріжжя), zoippo@mail.ru

ВІРТУАЛІЗАЦІЯ ОСВІТИ: ПРІОРИТЕТИ І РИЗИКИ

Дається аналіз інновацій в освіті, основним змістом інноваційних процесів є внесення змін у традиційні, сформовані системи, що стали масовими, й засоби прогресивного досвіду. Одним із таких процесів у освіті став феномен "віртуальної педагогіки". Віртуалізація процесів у освіті виходить за межі інноваційного процесу, як він трактується в літературі з освіти. Використання інформаційних технологій, включаючи віртуальні навчальні засоби, пов'язане з вирішенням кардинальних питань, як у методології науки в цілому, так і філософії освіти. Отже, в статті робиться спроба розкрити один із основних механізмів відповідної зміни професійних, життєвих відносин педагога і учня як на рівні повсякденних поведінкових практик, так і на рівні фундаментальних світоглядних парадигм.

Ключові слова: віртуальна педагогіка, постмодернізм, інновації, технології, інформатизація, філософія освіти.

Характерною рисою сучасності є своєрідна зміна темпорального вектору, орієнтація на майбутнє як на вищу світоглядну цінність. Ретрансляція знань з минулого, яка була суттєвою складовою системи освіти у попередні історичні епохи, поступається місцем створення знання "тут і зараз", концепції "незавершеного знання" [1], яке визначає сучасну академічну місію.

Сьогодні, як зазначає І. Девтеров, "інновації окреслюють долі глобального світу, вони – сутність постіндустріального, інформаційного суспільства, постійні зміни якого проблематизують буття людини" [2, с.6].

Інноваційні процеси стали рушійною силою розвитку, як окремого індивіда, так і всього суспільства в цілому. Інноваційність усе більше перетворюється в друге штучне середовище, поряд з культурою, сконструйованою людиною.

Є всі підстави говорити про виникнення й активний розвиток штучного середовища конструктивного (творчого) інтелекту, під яким варто розуміти прогресуючий ріст кількості й якості інноваційних процесів, що перетворили інноваційність у форму існування й розвитку окремих культурних процесів і складових.

Основним змістом інноваційних процесів є внесення змін у традиційні, сформовані системи, що стали масовими, й засоби прогресивного досвіду. Одним із таких процесів у освіті став феномен "віртуальної педагогіки". Віртуалізація процесів у освіті виходить за межі інноваційного процесу, як він трактується в літературі з освіти. У педагогіці – це введення нового в мету, зміст, методи й форми навчання й виховання, організацію спільної діяльності педагога й учня. Прогресивний початок у розвитку освіти. Використання інформаційних технологій, включаючи віртуальні навчальні засоби, пов'язане з вирішенням кардинальних питань, як у методології науки в цілому, так і філософії освіти.

Тож аналізуючи інновації в освіті, ми спробуємо розкрити один із основних механізмів відповідної зміни професійних, життєвих відносин педагога і учня як на рівні повсякденних поведінкових практик, так і на рівні фундаментальних світоглядних парадигм. І тут постмодернізм виявляє себе з особливою силою. Його кредо – твердження про умовний характер будь-якого дискурсу. Не випадково в працях дослідників

відзначається, що настання епохи Інтернету пов'язане з поширенням цінностей постмодернізму, його філософсько-світоглядної й антропологічної специфіки.

Без розгляду впливу постмодернізму на педагогіку не можна вважати аналіз інновацій і віртуальності в освіті такими, що відбулися.

Проблеми інформатизації, комп'ютеризації в освіті, перехід педагогіки в стан віртуальності розглядали Вольфганг Вельш, І. Девтеров, В. Емелін, А. Коловська, С. Курбатов, Н. Носов, І. Утюж та ін., дослідники зазначали, що дані питання відношень суб'єктів в освіті можна розглянути тільки через призму постмодерністської методології, яка чітко прописує цінності існування людини в сучасній культурі.

Існуючі базові поняття педагогіки, як науки й сфери діяльності ("виховання", "навчання", "освіта", "розвиток") в умовах інформатизації перетерплюють значеннєві й функціональні трансформації, і відчуються як недостатні для визначення характеру педагогічного процесу й положення суб'єктів у їхній педагогічній взаємодії. Теоретичні й прикладні доведення обходять педагогіку з її системною методологією, аксіологією, цілісністю педагогічного процесу, вихованням і розвитком особистості. Педагогіка позбавлена методологічного статусу в сучасному процесі інформатизації. Вона введена за межі освітніх стратегій і парадигм. Особливо це стосується фундаментальної категорії "виховання", до якої притягнута загострена увага цілого ряду вчених. У них звертається увага на значеннєву невизначеність категорії "виховання": чи включає діяльність з навчання, освіти – виховання й розвиток особистості? З іншого боку самоосвіта визначається в законі про освіту як "цілеспрямований процес виховання й навчання". Феноменологічний аналіз проблем освіти також вказує на штучність поділу сфер навчання, виховання й розвитку в освітньому процесі. Сисоєва С. указує на втрату соціально-цивільного смислу освіти, пов'язуючи її з відмовою на початку перебудови від ідейно-виховного досвіду минулих років [4]. Сисоєва С. наголошує на тому, що сама категорія "педагогіка" останнім часом прийняла *невизначений смисл* і відбиває множину значень (мистецтво, різні підходи, проектувальна діяльність у методиках, рекомендаціях, установках, методи й форми навчання). Авторка у світлі нового статусу філософії стосовно інших наук (антисубстанціалізм), розглядає нові форми взаємин освіти з філософією. При цьому звертає увагу на запропоноване філософією неklasичне обґрунтування педагогіки, у якому центральним моментом є зміна педагогікою відносин до фундуєчої позиції філософії. Вона виділяє основні моменти цієї зміни.

Педагогіка бере на себе функції методології, переймає у філософії її спосіб роботи й поринає в сферу роботи людської свідомості, втрачаючи предметну основу. Відбувається, як відзначає Сисоєва С., органічна сполука філософії й педагогіки: філософія виявляється педагогічною, а педагогіка – філософічною [4].

Проблеми теоретизації освіти пов'язані з розкриттям методологічних основ самого теоретизування подолання "конфлікту" методів в галузі теорії й практики освіти, розкриття співвідношень наукової теорії й наукової історії освіти. У всіх існуючих підходах до

визначення педагогіки як науки й сфери діяльності проглядається її основне теоретико-методологічне ядро – соціалізація молоді. А. Коловська виділяє два основних стандарти соціальності: “соціальність колективістського суспільства” і “соціальність індивідуалістичного суспільства”. Нас цікавить викладене в контексті теоретичного статусу педагогіки, установлення якого в сучасний період, очевидно, неможливо поза визначеннями А. Коловська межами теоретизації: практика соціалізації повинна відповідати певному типу суспільства. Якщо ж розглядати педагогіку із точки зору педагогічного факту, то варто визначити діяльність, у якій вона виникає. Ця діяльність з передачі історико-культурного досвіду новим поколінням з метою соціалізації молодого покоління [5]. До цієї характеристики вдається С Курбатов, даючи визначення педагогіки, як науки, що вивчає особливу соціально й особистісно детерміновану, що характеризується педагогічним цілепокладанням і педагогічним керівництвом діяльності з прилучення людських істот до життя суспільства [6]. Однак у даному визначенні розглядається один бік діяльності. Діяльність суб'єкта, що передає знання й досвід культури, тобто педагога. Сприймаючий (той, якого навчають,) знання суб'єкт мається на увазі. І це відбито у визначенні автором предмета педагогіки, яким є система відносин, що виникають у діяльності, педагогічної науки, що є об'єктом. Тут ми бачимо якесь протиріччя. Що ж робить сприймаючий суб'єкт у цій системі відносин залишається не визначеним. Таке визначення науки педагогіки не викликало підстав для сумнівів, коли джерелом знання, що передається, був педагог. Але в діяльності, опосередкованою інформаційними й комп'ютерними технологіями викликає сумнів сама наявність цілеспрямованого, соціально й особистісно детермінованого педагогічного процесу. Знання й соціокультурний досвід передаються інформаційними технологіями за допомогою технічних пристроїв, що викликає сумнів, тому що висока техніка надає безмежний потік інформації, а знання й інформація не те саме. Якщо ж допустити, що все-таки передається знання й соціокультурний досвід, то чи можливий педагогічний процес, що припускає систему відносин між педагогом і тим, кого навчають. Тут немає можливості говорити про систему відносин, оскільки ніякі відносини з технікою не можуть виникнути. Таким чином, педагогічний процес як система відносин, взаємодій його суб'єктів у інформаційному освітньому просторі носить віртуальний характер і може розглядатися тільки опосередковано. Якщо діяльність з передачі історико-культурного досвіду й знань передається технічними засобами, то вимагають уточнення й спеціальні інтерпретації всіх традиційно сформованих категорій педагогічної науки, що визначають її теоретичний статус і піддаються глибокій трансформації в міру інформатизації освіти. Педагогічний факт в умовах комп'ютеризованого навчання опосередкований технологіями передачі історико-культурного досвіду. Він виникає вже не в системі “викладач-учень”, а в системі “комп'ютер-учень”. Виникає вторинна система відносин. Це нова реальність і в ній роль суб'єктів освітнього процесу не визначена. Про педагогічну взаємодію можна говорити тільки у віртуальному

змісті. Так само як і про суб'єктну роль педагога, і того, кого навчають, про що далі буде більш докладно викладено.

Повернемося до традиційного уявлення про педагогіку й педагогічну діяльність. Педагогічний факт у контексті наведених вище визначень виступає як результат предметної діяльності суб'єктів педагогічного процесу. Однак якщо результат навчання можна одержати в самому процесі, то виховання, освіта й розвиток, тільки одержують імпульс у даному процесі й носять віддалений у часі результуючий характер. Наприклад, якщо діяльність – навчання, то має місце система об'єктно-суб'єктних відносин, де той, якого навчають, – об'єкт діяльності педагога й суб'єкт навчання. Педагог же в цій системі відносин є суб'єктом цілеспрямованої діяльності, і об'єктом для того, якого навчають. Об'єктом, що несе знання й способи спілкування з приводу знання, а також умови для даного процесу. Він використовує весь арсенал інтелектуальних і психоемоційних засобів, що становлять його індивідуальність: рефлексію, емпатію, інтуїцію, метафору, уяву, креативність, гуманітарність і гуманність, полікультурність. Його свідомість діалогічна, чому сприяє безпосереднє звертання до того, кого навчають, вербальний і невербальний контакт із ним. Він має можливість інтерпретувати педагогічний факт, створюючи систему розуміння учня, виявляючи нове положення особистості в процесі, що обновляється, педагогічної взаємодії, входячи в простір схованих здатностей і можливостей суб'єктів навчання. Разом зі змістовним боком знання передається все сутнісне ядро особистості викладача, що складають складні, ціннісні, світоглядні, психологічні утворення в людині, що мають загальнолюдське, екзистенціальне значення не тільки для самого педагога, але й для особистості що навчається. Педагог у взаємодії зі студентом, з учнем вступає в простір високих смислів, цілей і цінностей. У простір духовності, де головним є *потреба в самовіддачі* й здатність одержувати радість від неї, де затребуване душевне життя педагога – можливість вибору педагогічних фактів, їхня оцінка й рефлексія, як емоційно-почуттєвий стан суб'єкта, що пізнає педагогічну реальність. Професійна рефлексія в традиційній системі педагогічної взаємодії дозволяла дати оцінку собі й об'єкту своєї діяльності (суб'єктові, що навчається).

Рефлексія виводила педагога із широкого, але педагогічного процесу, який все ж таки має межі, до багатозначної реальності життя, знання, почуттів, дозволяла побачити багатоконтекстуальні зв'язки зі світом і вводити в них одиничний педагогічний факт.

Цілі й мотиви професійної педагогічної діяльності збагачувалися й формували значеннєвий її бік. Реальне відчуття смислу діяльності підвищувало зверхмотивацію – високу міру зацікавленості в задоволенні професійних мотивів і потреб.

Смислоутворюючі мотиви, їх диференційованість становлять зміст зверхмотивації. До них можуть бути віднесені мотиви розвитку, самоствердження, самопрезентації, творчості, спілкування, духовного контакту з тими, кого навчають.

Такий загальний зміст традиційної, цілеспрямованої педагогічної діяльності, що втрачає своє значення при

діяльності опосередкованої інформаційними технологіями. У психологічних дослідженнях педагогічна діяльність розглядається як живильне середовище синдрому “професійного вигорання”. Він з'являється в педагога у зв'язку із втратою почуття відповідності між власними можливостями і умовами інформаційного навчального середовища, що пред'являє до його суб'єктної позиції інші (не традиційні) вимоги. Багато аспектів діяльності вже не переживаються як важливі й такі, що мають індивідуальний зміст. Втрачається почуття власної значимості й ефективності власної діяльності. На початку розгортання такої ситуації педагог робить емоційно посилені дії, мобілізує психічні ресурси на повернення втраченого психоемоційного стану, потім вступає в смугу кризи й поступового зниження здатності до конструктивного вирішення професійних проблем.

Як було відзначено, студент (той, якого навчають,) є об'єктом діяльності педагога у всьому її різноманітті й суб'єктом навчання. Як суб'єкт навчання він являє собою систему індивідуально-особистісних тенденцій, якостей і властивостей особистості. Вступаючи у взаємини й взаємодії з викладачем, студент має можливість повноцінної реалізації свого “потребнісного” ядра, представленого такими категоріями, як самосвідомість, самопізнання, самовизначення, самоконтроль, самоактуалізація, творчість, саморозкриття, самоефективність, самовдосконалення й самореалізації.

Такого роду реалізація особистості можлива тільки в системі відносин “викладач-студент”, що ми відносимо до системи первинних соціальних фактів. У ній відбувається соціально-педагогічна взаємодія, обумовлена особистостями, їхніми духовними взаємовпливами, обміном сутностями.

Сьогодні в освіті активно формуються інформаційні ресурси (інформаційний сервер, навчальні програми, автоматизовані тестові методики, комп'ютерний документообіг). Формується віртуальна мережа з усією властивою атрибутикою: цитування, посилення, довідники, візуалізація, тематичні переходи, консультації, композиціонування й редагування текстів і ін. Між ними існує комунікативний зв'язок. Вона рухлива в межах однієї мережі, у ній можливе повернення до фрагментів і звертання до інших мереж. Але де тут педагогіка? І де місце педагога з його рефлексивним мисленням, інтуїцією, педагогічною самосвідомістю, методом, стилем і підходом? Необхідні філософські й соціокультурні підстави педагогіки, покладені в контексті реальностей інформаційного суспільства, які, можливо, наблизять нас до визначення сутності “віртуальної педагогіки”.

Визначення поняття “віртуальна педагогіка” ґрунтується на понятті “віртуальна реальність”, що займає одне із центральних місць у філософських, соціологічних, психологічних працях таких дослідників як Ємелін В., Карпицький Н., Носов Н., Шмідт Е. та ін. Розширювальному уявленню про реальність послужили фундаментальні відкриття ХХ століття у філософії, природничих науках, психології, техніці, мовознавстві, мистецтві. Для нового розуміння реальності характерно, що все – реальність, а всяка реальність віртуальна. Світ реальностей перебуває в дивному переплетенні протилежностей і одне може

пізнаватися через інше, а саме, через свою протилежність. Одне проступає крізь інше, пов'язане з ним семантичними нитками. Опис реальності за допомогою бінарної опозиції дозволяє описувати об'єкт у взаємовиключних, додаткових системах.

Однак звернемо увагу й на інший важливий висновок щодо реальностей в освіті, створюваних новими технологіями. Тут доречно питання про межі комп'ютеризації. Дослідження показують, що в цілому ряді професій домінуюча роль належить “тілесним”, неявилим формам, які передаються з рук у руки, від учителя до учня. Якщо даний тип трансляції більше адекватний для передачі вихідних смислів, ніж машинний, то мотиви звернення до нових форм трансляції вимагають уточнення.

Для освітнього середовища важливим представляється як дискусія про те, що реальність, а що такою не є, так і розуміння мови тої реальності, у якій протікає педагогічний процес. У логіці вищесказаного, нові реальності в освіті – текст, гіпертекст, інтертекст, віртуальна реальність, простір, інформаційні технології, Інтернет, Глобальна мережа, кіберпростір, ігрове поле можуть бути описані через феноменологію традиційних навчальних систем, через зіставлення сутностей, що ми й спробували зробити у вище викладеному матеріалі.

Однак віртуальна педагогіка не зводиться до визначень віртуальної реальності. Педагог, що використовує віртуальні об'єкти в якості навчальних і виховуючи засобів, може залишатися за межами віртуальної реальності, у реальному світі, у той час як той, який навчається, поринає у віртуальну подію.

Можливі напрямки використання віртуально побудованої реальності, говорять про те, що цей феномен займає вже досить значний соціокультурний простір в освіті з тенденцією все більшого зростання [4].

Симуляцію, розглянуту як специфічну характеристику постмодерністського світовідчуження взагалі, ми можемо розрізнати в педагогічному процесі. За допомогою створених фахівцями віртуальних технологій симуляція увійшла невід'ємним компонентом в усі підсистеми освітнього процесу. Віртуальні – навчальні засоби при цьому – це лише одне з можливих втілень симуляції. Відносини в системі викладач-студент віртуалізовані в ще більшій мірі, що можна спостерігати на прикладах втрат виховної складової в освіті й стійкості його дидактичних основ.

Список літератури

1. Вольфган Вельш. Наш постмодерний модерн. / В. Вельш; пер. з нім. А.Л. Богачова, М.Д. Култаєвої, Л.А. Ситніченко. – К.: Альтерпрес, 2004. – 328 с.
2. Девтеров І. В. Соціалізація людини у кіберпросторі: монографія / І.В. Девтеров. – К.: НТУУ “КПІ”, 2012. – 360 с.
3. Освітнологія: витоки наукового напрямку: Монографія / За ред. В.О. Огнев'юка; авт. кол.: В.О. Огнев'юк, С.О. Сисоєва, Л.Л. Хоружа, І.В. Соколова, О.М. Кузьменко, О.О. Мороз. – К.: ВП “Едельвейс”, 2012. – 316 с.
4. Ємелін В. Віртуальная реальность. Конспект статьи. [Электронный ресурс] / В.Ємелін. – Режим доступа к ресурсу // <http://cybor.narod.ru/virtrealnost.htm>
5. Коловская А. Инновационные образовательные процессы в пространстве социальной феноменологии постмодерна // автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. філософ. наук: 09.00.11 [Електронний ресурс] / А.Ю. Коловская; Московский гос. университет. – М., РГБ 2005. – 20 с.
6. Курбатов С. Дистанційна освіта як сутнісна складова інноваційної діяльності сучасного університету / Сергій Курбатов // Філософія освіти 1-2 (10) / 2011 – С. 305-310.

7. Карпицкий Николай Онтология виртуальной реальности. Введение // [Электронный ресурс] / Н.Карпинский / Режим доступа к ресурсу // Томск – Сибирь. Библиотека философских работ томских авторов, 1999 // <http://tvfi.narod.ru/virtual.htm>

8. Носов Н.А. Фома Аквинский и категория виртуальности / Н. А. Носов // Виртуальная реальность: философские и психологические аспекты. № 3 (24) М., 1997. – С. 83 – 84.

9. Утюж І.Г. Парадигмальні засади освітнього простору : монографія / І.Г. Утюж. – Запоріжжя: “Просвіта”, 2012. – 352 с

10. Шмидт Э. Новый цифровой мир. Как технологи меняют жизнь людей, модели бизнеса и понятие государств / Эрик Шмидт, Джаред Коэн; пер. с англ. Сергея Филина. – М.: Манн, Иванов и Фербер, 2013. – 368 с.

References

1. Voljifghan Veljsh. Nash postmodernyj modern / Voljifghan Veljsh; per. Z. nim. A.L.Boghachova, M.D.Kultajevoji, L.A.Sytichenko. – К.: Aljterpres, 2004. – 328 s.

2. Devterov I. V. Socializacija ljudyny u kiberprostorii: monografija / I. V. Devterov. – К.: NTUU “KPI”, 2012. – 360 s.

3. Osvitologhija: vytky naukovogho naprjamu: Monografija / Za red. V. O. Oghnev'juka; Avt. kol.: V. O. Oghnev'juk, S. O. Syssojeva, L. L. Khoruzha, I. V. Sokolova, O.M. Kuzjmenko, O. O. Moroz. – К.: VP “Edeljevs”, 2012. – 316 s.

4. Emelyn V. Vyrtualjnaja realnostj. Konspekt stajj. [Электронный ресурс] / V. Emelyn Rezhym dostupa k resursu // <http://cybor.narod.ru/virtrealnost.htm>

5. Kolovskaja A. Ynnovacyonnye obrazovateljnye processy v prostranstve socyjalnoj fenomenologhy postmoderna // avtoref. dys...kand. filosof. nauk: 09.00.11 [Elektronnyj resurs] / A. Ju. Kolovskaja; Moskovskij ghos. unyversytet. – М., RGHB 2005. – 20 s.

6. Kurbatov S. Dystancijna osvita jak sutnisna skladova innovacijnoj dijajlnosti suchasnoho universytetu / Serghij Kurbatov // Filofosfija osvity 1 – 2 (10) / 2011 – S. 305 – 310.

7. Карпуцкий Николай Онтология виртуальной реальности. Введение // [Электронный ресурс] / Н. Карпинский / Режим доступа к ресурсу // Томск – Сибирь. Библиотека философских работ томских авторов, 1999 // <http://tvfi.narod.ru/virtual.htm>

8. Nosov N.A. Foma Akvynskij y kateghoryja vyrtualjnosty / N. A. Nosov // Vyrtualjnaja realnostj: fylosofskye y psyhologhycheskye aspekty. # 3 (24) М., 1997. – S. 83 – 84.

9. Utjuzh I.Gh. Paradyghmaljni zasady osvitnjogho prostoru : monografija / I.Gh. Utjuzh. – Zaporizhzhja: “Prosvita”, 2012. – 352 s

10. Shmydt Э. Новый цифровой мир. Как технологии меняют жизнь людей, модели бизнеса и понятие государств / Эрик Шмидт, Джаред Коэн; пер. с англ. Сергея Филина. – М.: Манн, Иванов и Фербер, 2013. – 368 с.

Pashkov V.V., doctor of Philosophy, associate professor, professor of chair of philosophy of Zaporozhne Regional Academy of Post-graduate Pedagogical Education (Ukraine, Zaporozhye), zoippo@mail.ru

Virtualization of Education: Priorities and Risks

This paper analyzes innovations in education. The basic contents of innovation processes are introduction of changes into the traditional formed systems, which have become widespread, and means of progressive experience. One of these processes in education has become a phenomenon of "virtual pedagogy". Virtualization of processes in education is way beyond the innovation process, as it is treated in the literature on education. The use of information technology, including virtual training tools is associated with the solution of fundamental issues such as the methodology of science in general and philosophy of education. Thus, the article attempts to uncover one of the main mechanisms for equitable adjustment of teacher and student's professional and living relationships both at the level of everyday behavioral practices and at the level of fundamental philosophical paradigms.

Keywords: virtual education, postmodernism, innovations, technologies, information, philosophy of education.

Пашков В.В., доктор философских наук, доцент, профессор кафедры философии, ректор Запорожского областного института последипломного педагогического образования (Украина, Запорожье), zoippo@mail.ru

Виртуализация образования: приоритеты и риски

Анализируются инновации в образовании, основным содержанием инновационных процессов является внесение изменений в традиционные, сложившиеся, ставшие массовыми системы и средства прогрессивного опыта. Одним из таких процессов в образовании стал феномен "виртуальной педагогики". Виртуализация процессов в образовании выходит за пределы инновационного процесса, как он трактуется в литературе по образованию. Использование информационных технологий, включая виртуальные обучающие средства, связано с решением кардинальных вопросов, как в методологии науки в целом, так и философии образования. И здесь постмодернизм проявляет себя с особой си-

лой. Поэтому в статье раскрывается один из основных механизмов определенной смены профессиональных, жизненных отношений педагога и ученика, как на уровне повседневных поведенческих практик, так и на уровне фундаментальных мировоззренческих парадигм.

Ключевые слова: виртуальная педагогика, постмодернизм, инновации, технологии, информатизация, философия образования.

* * *

УДК 351

Бак М.

кандидат педагогических наук (Польша),
gileya.org.ua@gmail.com

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ОСВІТИ ЯК ПРЕДМЕТ ФІЛОСОФСЬКО–ПЕДАГОГІЧНОГО ДИСКУРСУ

Аналізуються моделі та напрями модернізації освіти в контексті її інформатизації; автор зосереджує увагу на концепціях західних та вітчизняних вчених; підкреслюється, що зіставлення реалій постіндустріального суспільства у формі освіти і філософських концепцій постмодернізму виявляє взаємозв'язок, адекватність між розвитком інформаційних технологій і становленням постмодерністського світогляду та освіти; стан двох знакових для постсучасної епохи феноменів – інформатизації суспільства та постмодернізму можна визначити як синергетичне взаємодія, що дає резонанс у всіх сферах культури, в тому числі й освіти.

Ключові слова: людина, освіта, культура, інформатизація, модернізація.

В умовах становлення інформаційного суспільства зростає соціальна потреба у знанні, у підвищенні рівня освіти, яка сама стає інформаційно–комунікативною системою. Проблема освіти як інформаційно–комунікативної системи з мережевою структурою та її ролі в суспільстві вимагає переосмислення вже існуючих парадигм і поглядів, активізує і розширює пошук нових адекватних філософських концепцій. Серед таких концепцій, в першу чергу, слід зазначити концепції Маршалла Маклюєна та Елвіна Тоффлера. Свої філософські погляди і культурологічну концепцію М.Маклюєн представляє в працях: “Галактика Гутенберга”, “Розуміючи медіа: продовження людини”, “Медіум – це Послання”, “Війна і мир у глобальному селі”.

М.Маклюєн вирішальним чинником процесу формування соціально–економічної системи вважає технологію, визначальний спосіб комунікації. В історії цивілізації він виділив три основні етапи: 1) первісна дописована культура з усними формами зв'язку і передачі інформації; 2) “галактика Гутенберга” – письмово–друкована культура; 3) “глобальне село” – сучасний етап, який відроджує сприйняття світу на новій електронній основі через заміщення письмово–друкарських мов спілкування радіотелевізійними і мережевими засобами масових комунікацій.

Маклюєн стверджує, що зміна технологій, створення нових технічних засобів: від алфавіту і листів до друкарського верстата, а потім і до електронних засобів комунікації, визначає зміну соціально–економічної системи. За теорією Маклюєна, ідея світу набуває нового сенсу “глобального села”, в якому нічого не можна приховати, і всі відповідальні за все. М.Маклюєн виявляє, що в сучасну епоху уся життєдіяльність сучасного суспільства здійснюється “глобальними обіймами”, які виникають у результаті “мозаїчного резонансу”: мозаїка телекомунікацій, мас–медіа та комп'ютерів дає резонансне електронне збурення, “продовжує” центральну нервову систему людини до “глобального села”. М.Маклюєн досліджує вплив інформаційно–